

20 DE ANI DE INOVAȚII, CERCETĂRI ȘI PARADIGME ALE RECUPERĂRII COPIILOR CU DIFICULTĂȚI SEVERE DE ÎNVĂȚARE ÎN COMPLEXUL EDUCAȚIONAL CU ÎNVĂȚĂMÂNT SPECIAL „ORFEU”

*Oleg Ababii, dr.,
director general CEÎS ”Orfeu”*

20 YEARS OF INNOVATIONS, RESEARCH AND PARADIGMS OF THE RECOVERY OF CHILDREN WITH SEVERE LEARNING DIFFICULTIES IN THE „ORFEU” SPECIAL EDUCATIONAL COMPLEX

*Oleg Ababii, PhD,
director, CEÎS ”Orfeu”
ORCID: 0009-0003-9364-4349
orfeu@list.ru*

CZU: 376.36

DOI: 10.46727/c.v1.24-25-03-2023.p228-233

Abstract. The article presents the impact of the founding impulse, obtaining the legislative framework, school and social inclusion, scientific elaborations in 20 years of activity of the Educational Complex with special education „Orfeu”, the effectiveness of the recovery of children with severe learning difficulties (CDSÎ) in a complex educational institution, based on the concept of safe continuity between early detection, preschool education, primary and secondary classes and social inclusion. another indication of the recovery resides in the implementation of the CDSÎ dynamic research model in CEÎS „Orfeu.

Keywords: educational complex for children with severe learning disabilities, recovery, the psycho-pedagogical model of recovery, the research model of the progressive dynamics, Alternative Curative Pedagogy.

„...Numai acela va înțelege ce este un domeniu, care îi va fi sacrificat o parte din sine, care va fi luptat pentru a salva și a suferit pentru a-l înfrumuseța. Atunci se va ivi în el dragostea pentru domeniu. Un domeniu nu este suma intereselor. Aceasta este greșeala. El este suma jertfelor...” (Antoine de Saint-Exupery)

Impulsul pentru a crea o instituție de tip nou - Complex Educațional - a provenit din necesitatea imperativă a timpului: creșterea numărului de copii cu deficiențe mentale, inclusiv severe, multiple și asociate (TSA-autism, sindrom DOWN, invaliditate de gradul I etc.), care nu puteau fi cuprinși de educație, fiind etichetați ca „inapți pentru instruire”. Fiind diagnosticați astfel, ei nimereau, în cele mai bune cazuri, în instituțiile de asistență socială și îngrijire, alții erau izolați de societate, fiind pur și simplu ținuți în case. Ei au fost încadrați în educația recuperatorie, numită pe atunci „un model nou pentru copiii cu handicap mental” în Scrisoarea Ministerului Învățământului al Republicii Moldova, semnată de viceministrul acad. Nicolae Bucun [2, p.187]. Astfel, prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova [2, p.153], Decizia Consiliului Municipal Chișinău [2, p.155], a fost fondat Complexul Educațional „Orfeu”, unica instituție de acest fel acceptată la nivel de stat. În spațiul CSI și European, dacă privim comparativ lucrurile, în 2002 încă nu erau înființate asemenea modele destinate copiilor cu deficiențe mentale severe.

N. Bucun și A. Racu au evidențiat principiile recuperării de calitate, ce țin de cuprinderea timpurie, depistarea precoce, educația specială preșcolară și efectele direct proporționale ale recuperării. Cu cât mai devreme depistăm deficiența organică mentală și începem educația

recuperatorie, cu atât mai vizibile vor fi rezultatele. Acest concept a servit drept temei pentru fondarea instituției de tip complex educațional, în care erau prevăzute recuperarea educațională preșcolară, școlară, pregătirea (orientarea) preprofesională și incluziunea socială, idee argumentată științific prin cercetări bazate pe analize comparative a dinamicii progrediente a copiilor cu deficiențe mentale severe pe parcursul a multor ani, inclusiv susținerea tezei de doctor în științe ale educației.

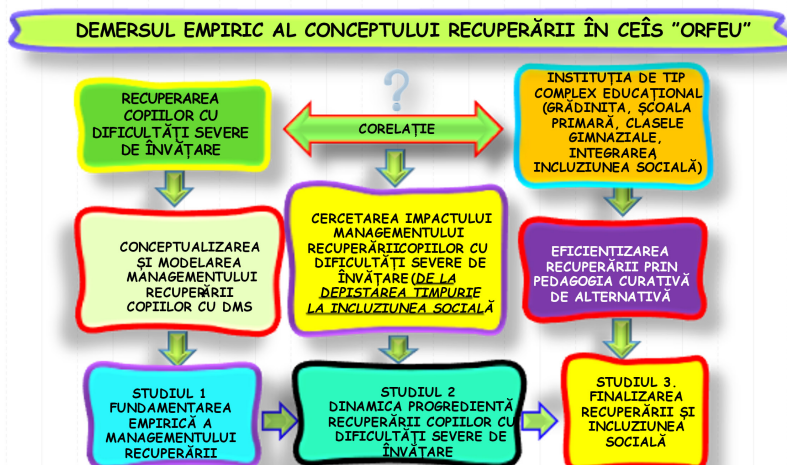

Figura 1. Demersul empiric al conceptului recuperării în CEÎS „Orfeu”

Impactul incluziunii școlare și sociale și al educației pentru recuperare în CEÎS „Orfeu” a permis redirecționarea pe parcursul ultimilor ani a 32 CDSÎ în școli, gimnazii, licee. Circa 176 de absolvenți cu DSÎ (clasele IX, dintre ei 100 de absolvenți ai claselor de preprofesionalizare (anii I, II) au beneficiat de Adeverințe de competențe profesionale în învățământul special și sunt cuprinși cu succes în incluziunea socială.

Un alt indice al influențelor pozitive ale recuperării asupra CDSÎ sunt performanțele acestora în viața și incluziunea socială. Ele sunt exprimate prin rezultatele obținute de către elevii din orchestra școlară „Orfeu”, orchestra de fanfară, expoziția permanentă a lucrărilor terapiei prin artă, cercurilor sportive, prin distincțiile obținute la diferite festivaluri incluzive, foruri naționale și internaționale, lucrările colective ale absolvenților. Desigur, totul se datorează echipei de psihopedagogi speciali din toate subdiviziunile Complexului Educațional, printre care se regăsesc trei doctori în pedagogie, cinci cu gradul didactic superior, șapte cu gradul didactic 1 și treisprezece cu gradul didactic 2, fiind personalități notorii pentru psihopedagogia specială practică, precum: S. Mîrzenco, I. Tariță, I. Avram, (manageri); A. Danii, E. Zubenschi, A. Boțan, T. Ababii, E. Matcaș, S. Beșelea, A. Purice, V. Pihilă, L. Milicenco etc.

În această ordine de idei, în baza multor demersuri, a devenit posibilă organizarea în baza CEÎS „Orfeu” a Cursului Internațional de instruire postuniversitară a cadrelor pe parcursul a cinci ani cu participarea profesorilor-experti în psihopedagogia specială ai Universităților din Kassel (Germania), Moscova, Sankt-Petersburg (Federația Rusă), Dornah (Elveția), Harkiv (Ucraina), accentual principal fiind recuperarea de calitate a CDSÎ prin tehnologiile moderne ale Pedagogiei curative de alternativă, orientată spre dezvoltarea sănătoasă și armonioasă a gândirii, simțirii, voinței copilului văzut ca individualitate în formare, prin crearea posibilității de afirmare a forțelor interne; asigurarea continuității recuperării de la depistarea timpurie la educația preșcolară, la clasele primare și gimnaziale până la incluziunea socială; crearea unui înveliș protector prin ambianța în care se desfășoară activitățile, prin oferirea unui mod de viață sănătos și prin modelul demn de urmat al psihopedagogului; realizarea unei siguranțe interioare prin valorificarea obiceiurilor, valorilor tradiționale, ritmului zilei, săptămânii, lunii, anului;

realizarea unui mediu de activități stimulatoare ce pornește de la nivelul realității imediate; oferirea de modele comportamentale și de gândire, pe care copiii să le poată imita pe baza motivației interioare, în funcție de stadiul de dezvoltare la care se află; încurajarea cunoașterii, prin crearea de situații pedagogice inedite și trezirea sentimentelor de iubire și respect pentru om și mediu. În baza acestui Curs Internațional de instruire, a fost elaborat Modelul cercetării dinamicii progrediente a CDSÎ.

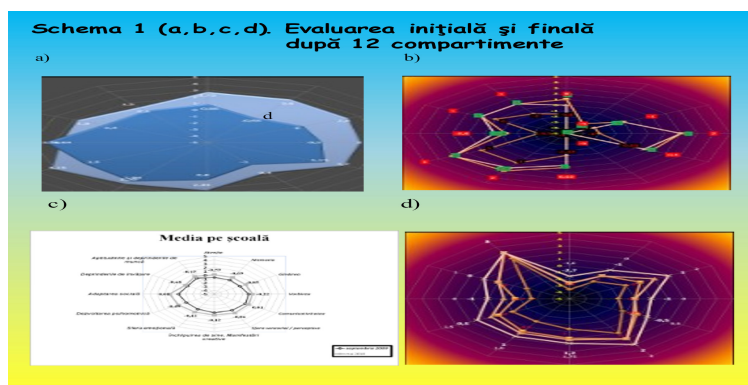

Figura 2. Analiza comparativă a Modelului cercetării dinamicii progrediente CDSÎ [2, p.112]

În Republica Moldova, în această perioadă, au fost organizate mai multe Conferințe Internaționale pentru susținerea copiilor cu deficiențe mentale severe și a primei instituții de tip Complex Educațional „Orfeu”, care și-a asumat această sarcină și a dezvoltat oferte care au fost menționate în documente Internaționale și Hotărâri ale Guvernului Republicii Moldova:

1. În raportul cu privire la situația actuală a dezvoltării învățământului pentru elevii de risc și cei cu dizabilități în Republica Moldova, publicat de Centrul de Cooperare Economică cu țările nonmembre și Centrul pentru Cercetări în domeniul Educației și Inovațiilor ale Organizației de Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE), cu referință la Proiectele-pilot de incluziune și integrare, au fost menționate următoarele: „În Republica Moldova există deja *un exemplu de integrare*, particular în cadrul educației speciale, la *Complexul „ORFEU”*, care a fost creat în conformitate cu Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 511 din aprilie 2003. Acest Centru este destinat pentru copiii diagnosticați cu retard mental moderat sau sever. Înainte de a fi plasați în acest Centru, copiii erau izolați, aflându-se în instituții speciale pentru invalizi sau la domiciliu. Procesul de instruire este realizat în conformitate cu programele experimentale de studii, aprobate de Ministerul Educației și în conformitate cu programele individuale, elaborate în colaborare cu serviciul medico-psihopedagogic. Ambele au fost elaborate în conformitate cu capacitățile copiilor” [9, p.12].

2. În Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 523 din 11.07.2011 cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare a educației inclusive în Republica Moldova pentru anii 2011 – 2020, publicat la 15.07.2011 în Monitorul Oficial, nr.114-116, art. nr. 589 și Programul de dezvoltare a educației inclusive în Republica Moldova pentru anii 2011 – 2020, în paragraful 25 se menționa: „Pe parcursul ultimilor ani, în Republica Moldova au fost promovate unele inițiative de soluționare a problemelor copiilor și tinerilor cu risc de excludere educațională și social (... Complexul „Orfeu” etc.), în cadrul cărora au fost create modele de educație incluzivă. Au fost elaborate programe adaptate la potențialul copilului cu diverse probleme de sănătate, dezvoltare, educație etc., au fost organizate cursuri de formare pentru cadrele didactice, au fost diseminate practicile pozitive în asistența psihopedagogică a copiilor cu dizabilități” etc. [10, art.25].

Astfel, a apărut necesitatea unor noi abordări, care au adus noi impulsuri pentru eficientizarea activității de recuperare, care au condus la conceptualizarea managementului recuperării CDSÎ [11, p.31].

Modelul psihopedagogic al recuperării al CDSÎ prevede pentru o recuperare de calitate în *mai multe etape*: determinarea stării de recuperare a CDSÎ în instituție; definirea obiectivelor generale ale recuperării și planificarea acestui proces; stabilirea strategiei de recuperare; implementarea acțiunilor concrete de recuperare; monitorizarea proceselor recuperării; evaluarea rezultatelor recuperării; definitivarea deciziei cu referire la dinamica rezultatelor recuperării

Realizarea acestor acțiuni demonstrează potențialul de dezvoltare, deschide posibilitatea de incluziune socială a CDSÎ. Aceste acțiuni se realizează în diferite etape, având diferite conținuturi cu scop general de a pregăti CDSÎ pentru incluziune și integrare socială.

Unul din motivele conducătoare ale epocii contemporane este conceptul de capacitate de evoluție a fiecărui om. Cursul vieții oamenilor cu handicap subliniază acest concept într-un mod impresionant. Mulți pași de evoluție se pot parcurge numai luptând cu mari rezistențe, dar în mod cât se poate de consecvent și cu inițiativă. Pentru a-și ocupa locul ce li se cuvine în viață, ei au nevoie de ajutorul celor din jur: al părinților și al rudelor, al învățătorilor și al terapeuților, al comunităților pe care noi le construim împreună cu ei și nu în ultimul rând, al instituțiilor statului și a societății.

N. Bucun, A. Racu, N. Andronache, A. Danii, M. Ciubară, ș.a. sunt de părerea că „*în cazul elevilor cu handicapuri severe sau polihandicapuri (elevi cu handicap mental profund, cu deficiențe senzoriale și fizice) se propune școlarizarea în instituții separate, unde vor fi instruiți conform unui curriculum propriu*” [1]. Valorificarea managementului, organizarea recuperării copiilor cu DSÎ prin diferite modele, inclusiv alternative, a devenit o condiție indispensabilă a societății, contribuind direct la eficientizarea activității instituțiilor de învățământ speciale și auxiliare [2].

„*Învățământul special este mult mai adecvat pentru copiii cu dizabilități severe decât cel de masă*”, arată un studiu realizat de Departamentul de Psihopedagogie Specială din cadrul Facultății de Psihologie a Universității Babeș-Bolyai, România. Studiul lui A. Roșan relevă că integrarea copiilor cu dizabilități în învățământul de masă este bine să se facă în măsura în care este posibil [8].

În Republica Moldova s-a acumulat o anumită experiență de lucru cu copiii care au fost integrați în medii educaționale împreună cu semenii lor fără deficiențe, dar pentru a constitui un management recuperatoriu de calitate a CDSÎ e strict necesar de a lua în evidență structura și complexitatea deficiențelor, teoriile dezvoltării CDSÎ, standardele internaționale pentru acest proces, factorii care influențează acest proces, să înceapă chiar de la vârstă fragedă, ca, prin asigurarea asistenței de rigoare, să facă față realităților școlare [2].

Aceste realități scot în evidență *conținutul activităților recuperatorii, care sunt elaborate în baza Pedagogiei Curative*, respectându-se principiul: copilul este o unitate de voință - simțire - gândire.

Elaborând conținuturile și metodologia de aplicare a activităților manageriale de recuperare, s-a prevăzut abordarea sistemică a procesului de recuperare în vederea asigurării continuității în cadrul aceluiași ciclu curricular recuperatoriu, al interdependenței dintre disciplinele școlare și categoriile de activități din învățământul preșcolar și al deschiderii spre folosirea modulelor opționale de instruire, formele principale de realizare a procesului educației și recuperare în grădiniță fiind jocul liber, jocul ritmic, jocul de degete, jocul cu roluri, jocul în aer liber, basmul; pentru copiii de până la 7 ani, în timpul jocurilor și al activităților desfășurate, se pune un accent deosebit pe formarea deprinderilor de socializare; iar pentru copiii de 6-7 ani – pe pregătirea pentru incluziunea școlară; jocul, ca activitate de bază, se organizează pentru a influența întreaga conduită și a prefigura personalitatea în plină formare. Organizarea spațiului sălii de grupă în centre de interes de tipul „magazinul”, „camera păpușilor”, „ferma de animale”, „personaje din povești”, „construcții” etc. conduce la o desfășurare reușită a activităților alese de copii; *jocul liber*, care este ales de fiecare copil în funcție de fantezia proprie; *jocul*

ritmic, care înglobează educarea limbajului, cunoașterea mediului, activități matematice, educație fizică, muzică, educație civică; *jocul de degete*, care include, la fel, educarea limbajului, cunoașterea mediului, activități matematice, muzica; *jocul cu roluri*, care pune copilul în situația de a se transpune într-un rol ales din propria inițiativă sau sugerat de educatoare, individual sau în grup; *jocul cu roluri* însumează educarea limbajului, cunoașterea mediului; *basmul sau teatrul de masă și marionete*.

Managementul recuperării în clasele primare și gimnaziale (7-14 ani) prevede includerea unui șir de acțiuni, care dezvoltă sfera afectivă a copiilor, fapt care a permis obținerea performanțelor. Printre ele a fost și prezentarea în premieră a imnului instituției, în care elevii au interpretat vocal, instrumental la fluier, percuție s.a., fiind filmat și un clip video. Au fost înmânate diplome și medalii ale ministerului Educației din România, Festivalurilor Internaționale Incluzive din Coreea, Rusia, Belarus. Copiii devin încrezuți în sine și mândri pentru creația proprie, ceea ce argumentează realizarea unuia dintre principalele obiective ale educației pentru recuperare [2, p.125]. Indicatorii de performanță ai impactului recuperării sunt ilustrați în modelul elaborat de cercetare în dinamică al copiilor cu DSÎ, fapt pentru care „Orfeu” a fost inclus în catalogul internațional al instituțiilor de gen.

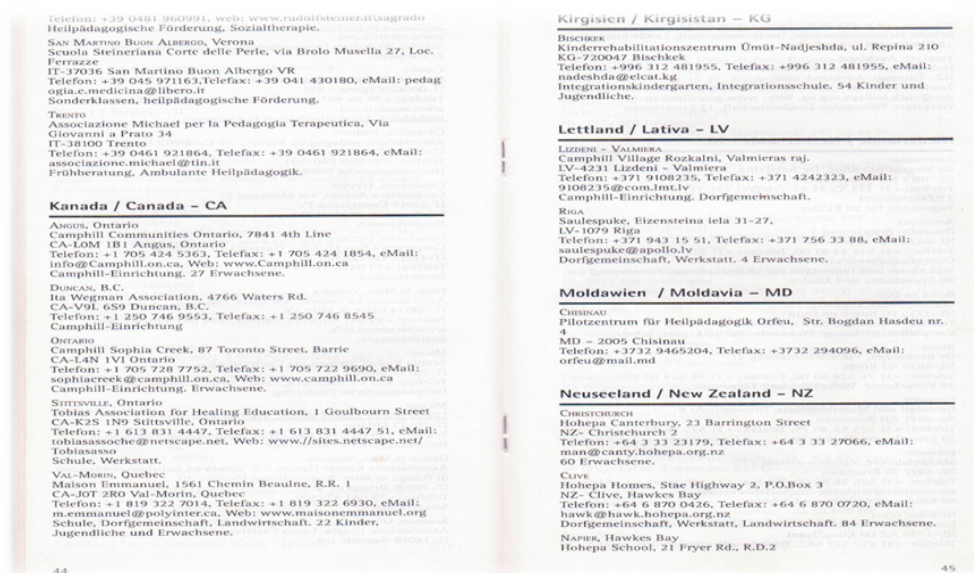

Figura 3. Catalogul Internațional „Konferenz für Heilpädagogic und Sozialtherapie”, Elveția

BIBLIORAFIE

1. Andronache N., Bucun N., Danii A., Racu A., Ababii O., Ciubara M., Bîcu S. Bazele curriculare și standardele învățământului special. Chișinău: Editura „Pontos”, 2002. 72p.
2. Ababii, O. Managementul recuperării copiilor cu deficiențe mentale în instituția de tip complex educațional: teza de doctor în pedagogie, Ch., 2017. 194 p.
3. Ababii, O. Modelarea managementului recuperării copiilor cu deficiențe mentale, inclusiv severe în alternativa de Pedagogie Curativă. În revista științifică a UPS „Ion Creangă” Integrarea socio profesională a tinerilor cu dizabilități. Culegere de articole. ”Pontos”, Chișinău, 2018.
4. Ababii, O. Bucun, N. Condiții de eficientizare a potențialului psiho-social al copiilor cu deficiențe mentale severe” în revista științifică de pedagogie și psihologie „Univers Pedagogic”, Nr 1(57), 2018.
5. Ababii, O. ”Model eficient de management al recuperării copiilor cu deficiențe mentale severe” în revista științifică de pedagogie și psihologie „Univers Pedagogic”, Nr. 1, 2016.
6. Racu A. Istoria psihopedagogiei speciale. Chișinău: Ed. Pontos. 2003. 464 p.
7. Racu A. (coord. șt.). Integrarea persoanelor cu dizabilități: percepții și bariere. Culegere de articole. Chișinău: Pontos, 2014. 104 p.
8. Stanciu, E. ”Studiu UBB: Învățământul special este mai bun pentru copiii cu dizabilități decât cel de masa”, AGERPRES, 2013, <https://www.agerpres.ro/social/2013/12/04/studiu-ubb-invata-mantul-special-este-mai-bun-pentru-copiii-cu-dizabilitati-decat-cel-de-masa-16-56-51>
9. <https://www.oecd.org/countries/moldova/38614255.pdf>
10. <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=339343&lang=1>